

ИЗДАТЕЛЬСКИЙ ДОМ «ИНЖЭК»

**Kharkiv National University of Economics
of Ministry of Education and of Sciences of Ukraine
Research Centre of Industrial Problems
of Development of National Academy of Sciences of Ukraine
Tovsky State University
University of Economics Bratislava Faculty of National Economy
Wyższa Szkoła Humanitas
Projectoffice for innovative Social Policy
Public Organisation «VIVAT SOKRAT»**

**SOCIO-ECONOMIC
DEVELOPMENT OF UKRAINE
AND ITS REGIONS:
PROBLEMS OF SCIENCE AND PRACTICE**

Monograph

**Kharkov
PH «ENGEK»
2010**

**Харьковский национальный экономический университет МОН Украины
Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития
НАН Украины**

**Высшая школа бизнеса Томский государственный университет
University of Economics Bratislava Faculty of National Economy
Wyższa Szkoła Humanitas**

**Projectoffice for innovative Social Policy
Общественная организация «BIBAT СОКРАТ»**

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ УКРАИНЫ И ЕЕ РЕГИОНОВ: ПРОБЛЕМЫ НАУКИ И ПРАКТИКИ

Монография

**Харьков
ИД «ИНЖЭК»
2010**

ББК 65.050

С 69

Рекомендовано ученым советом Научно-исследовательского центра индустриальных проблем развития НАН Украины (протокол № 5 от 25.04.2010 г.)

Рекомендовано ученым советом Харьковского национального экономического университета (протокол № 7 от 25.05.2010 г.)

Рецензенты: **Благуи И. С.** – д-р экон. наук, профессор, зав. кафедрой экономической кибернетики Прикарпатского национального университета им. В. Стефаника (г. Ивано-Франковск)

Бубенко П. Ф. – д-р экон. наук, профессор, директор Северо-Восточного научного центра НАН и МОН Украины (г. Харьков)

Лепя Р. Н. – д-р экон. наук, ст. научный сотрудник, зав. отделом проблем моделирования экономических систем Института экономики промышленности НАН Украины (г. Донецк)

Социально-экономическое развитие Украины и ее регионов: проблемы науки и практики: Монография / Под ред. д-ра экон. наук, проф. Пономаренко В. С.,

С 69 д-ра экон. наук, проф. Кизима Н. А., д-ра экон. наук, доц. Раевневой Е. В.– Х.: ФАП Александрова К. М.; ИД «ИНЖЭК», 2010. – 344 с. Русск. яз., польск. яз., укр. яз.

ISBN 978-966-392-312-3

Монография посвящена вопросам совершенствования теоретико-методологических основ и инструментария диагностики функционирования сложных социально-экономических систем (СЭС), функционирующих в условиях современной парадигмы развития мировой и национальных экономик. Исследуются проблемы экономической и научно-технической безопасности страны, механизмы развития высокотехнологических отраслей и формирования эффективных схем инвестирования, современные проблемы высшего образования, стратегические задачи кластерного развития регионов. Рассмотрен комплекс проблем управления на микроуровне, а именно, совершенствование систем налогообложения предприятий, планирования научно-технической подготовки производства, направления развития организационных структур промышленных предприятий, влияние внешнеэкономической деятельности предприятий на экономическое развитие страны.

Рекомендуется ученым и специалистам, занимающимся вопросами управления социально-экономическим развитием СЭС, а также аспирантам и магистрантам экономических специальностей высших учебных заведений.

Монографія присвячена питанням удосконалювання теоретико-методологічних основ і інструментарію діагностики функціонування складних соціально-економічних систем (СЕС), що функціонують в умовах сучасної парадигми розвитку світової і національних економік. Досліджуються проблеми економічної й науково-технічної безпеки країни, механізми розвитку високотехнологічних галузей і формування ефективних схем інвестування, сучасні проблеми вищої освіти, стратегічні завдання кластерного розвитку регіонів. Розглянуто комплекс проблем управління на мікрорівні, а саме, удосконалювання систем оподаткування підприємств, планування науково-технічної підготовки виробництва, напрямку розвитку організаційних структур промислових підприємств, вплив зовнішньоекономічної діяльності підприємств на економічний розвиток країни.

Рекомендується вченим і фахівцям, що займаються питаннями управління соціально-економічним розвитком СЕС, а також аспірантам і магістрантам економічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

ББК 65.050

ISBN 978-966-392-312-3

© Коллектив авторов, 2010
© ФАП Александрова К. М., 2010
© ИД «ИНЖЭК», 2010

СОДЕРЖАНИЕ

<i>Алексеев И. В., Познякова О. И.</i> Трансформування власності: основні процеси та категорії.....	9
<i>Криворотов В. В., Калина А. В.</i> Формирование пороговых значений индикативных показателей экономической безопасности России и ее регионов	29
<i>Чухрай Н. И.</i> Проблеми забезпечення науково-технологічної безпеки України в умовах глобалізації та євроінтеграції	45
<i>Пономаренко В. С., Ястремська О. М.</i> Управління інвестиційною діяльністю на макро-, мезо- і мікроекономічному рівнях.....	64
<i>Кизим М. О., Матюшенко І. Ю., Череднік В. І.</i> Технопарки як механізм розвитку високотехнологічних галузей в Україні	80
<i>Artur Mazurkiewicz.</i> Przemiany i prawidłowości rozwojowe w regionie od transformacji do gospodarki wiedzy	110
<i>Іванов Ю. Б.</i> Спрощена система оподаткування суб'єктів малого підприємництва: проблеми реформування.....	124
<i>Тищенко А. Н., Петрова Н. Б.</i> Особенности формирования туристского кластера	137
<i>Пилипенко А. А., Пилипенко С. М.</i> Кластерна стратегія розвитку регіональних логістичних систем.....	149
<i>Сидорова А. В., Панасенко І. В.</i> Производители и потребители услуг жилищно-коммунального комплекса: противоречие интересов	165
<i>Орлов П. А., Орлов С. П., Орлова А. Ю.</i> Влияние государственной амортизационной политики на формирование конкурентных преимуществ промышленных предприятий и оценку их затрат на производство и реализацию продукции	178
<i>Хаустова В. Є.</i> Економічна концентрація: сутність та стан в Україні	201
<i>Ялдин І. В.</i> Компетентністний підхід до обґрунтування регіональної промислової політики.....	221
<i>Зинченко В. А., Григорова-Беренда Л. І.</i> Влияние внешнеэкономической деятельности предприятий Украины на ее экономическое развитие	236

<i>Раевнева Е. В., Дубровина В. А., Бенева Елена. Системы финансирования высшего образования в странах ЕС: опыт Польши и Словакии .....</i>	246
<i>Райнін І. А. Методичний підхід щодо оцінки техніко-економічного стану інфраструктурного комплексу регіонів України .....</i>	267
<i>Гриньова В. М., Черкасов В. І. Напрямки та форми розвитку організаційної культури виробничих підприємств .....</i>	280
<i>Кузьмин О. Е., Алексеева С. И. Планирование научно-технической подготовки производства по критерию востребованности .....</i>	303
<i>Єрмаченко В. Є., Дехтяр Н. А. Створення інформаційного туристичного центру як елемент підвищення конкурентоспроможності регіону .....</i>	310
<i>Пастухова В. В., Карпенко Є. А. Управління підприємством: від функціонального підходу до процесного.....</i>	326

CONTENTS

<i>Alekseev I. V., Poznyakova O. I.</i> Transformation of Property: Basic Processes and Categories	9
<i>Krivorotov V. V., Kalina A. V.</i> Formation of Threshold Values of Indicative Indexes of Economic Security of Russia and its Regions.....	29
<i>Chukhray N. I.</i> Problems of Ensuring Scientific and Technological Security of Ukraine in Conditions of Globalisation and Eurointegration	45
<i>Ponomarenko V. S., Yastremska O. M.</i> Management of Investment Activity at Macro-, Meso- and Microeconomic Levels	64
<i>Kizim M. O., Matyushenko I. Y., Cherednik V. I.</i> Technoparks as Mechanism of Development of High Tech Industries in Ukraine	80
<i>Artur Mazurkiewicz.</i> Przemiany i prawidłowości rozwojowe w regionie od transformacji do gospodarki wiedzy	110
<i>Ivanov Y. B.</i> Simplified System of Taxation of Subjects of Small Business: Problems of Reformation	124
<i>Tishchenko A. N., Petrova N. B.</i> Peculiarities of Formation of Tourist Cluster	137
<i>Pilipenko A. A., Pilipenko S. M.</i> Cluster Strategy of Development of Regional Logistic Systems	149
<i>Sidorova A. V., Panasenko I. V.</i> Producers and Consumers of Services of Housing and Communal Complex: Clash of Interests.....	165
<i>Orlov P. A., Orlov S. P., Orlova A. Y.</i> Influence of State Amortization Policy on Formation of Competitive Advantages of Industrial Enterprises and Assessment of their Production Costs and Sales of Products Costs	178
<i>Khaustova V. Y.</i> Economic Concentration: Essence and Condition in Ukraine	201
<i>Yaldin I. V.</i> Competent Approach to Substantiation of Regional Industrial Policy	221
<i>Zinchenko V. A., Grigorova-Berenda L. I.</i> Influence of Foreign Economic Activity of Enterprises of Ukraine on its Economic Development	235

<i>Rayevneva Y. V., Dubrovina V. A., Beneva Yelena. Systems of Financing of Higher Education in the Countries of EU: Experience of Poland and Slovakia.....</i>	246
<i>Raynin I. L. Methodic Approach to Assessment of Technical and Economic Condition of Infrastructural Complex of the Regions of Ukraine .....</i>	267
<i>Grinyova V. M., Cherkasov V. I. Directions and Forms of Development of Organizational Culture of Manufacturing Enterprises.....</i>	280
<i>Kuzmin O. Y. Alekseeva S. I. Planning of Scientific and Technical Preparation of Production by Criterion of Demand.....</i>	303
<i>Ermashenko V. E., Dehtyar N. A. Creation of Information Touristion Centre as the Element of Rise competitiveness of a Region .....</i>	310
<i>Pastuchova V. V., Karpenko Y. A. Management of Enterprise: From Functional Approach to Process Approach.....</i>	326

*Кизим М. О., д-р економ. наук, професор, директор
Науково-дослідний центр індустріальних
проблем розвитку НАН України (м. Харків)*

*Матюшенко І. Ю., канд. техн. наук, професор, заступник начальника
Головне управління зовнішньоекономічних*

зв'язків і європейської інтеграції Харківської облдержадміністрації

Череднік В. І., директор ВАТ «Електротяжмаши»

ТЕХНОПАРКИ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ В УКРАЇНІ

Реалізація власних конкурентних переваг будь-якої країни та її регіонів неможлива без впровадження інновацій як однієї з найважливіших стратегічних складових державної політики соціально-економічного розвитку країни та основ забезпечення її національної безпеки. А це безпосередньо пов'язане зі створенням та всебічною підтримкою розвитку ефективної інноваційної інфраструктури, яка спроможна виконувати наукові дослідження у пріоритетних технологічних сферах та доводити їх до комерційного використання і впровадження в реальну економіку. Особливістю інноваційної діяльності є великий рівень витрат при розробці інновацій, а також значні витрати і високий рівень ризику при виході інноваційної продукції на ринок. Тому у всіх без винятку країнах держава забезпечує комплекс заходів щодо підтримки інноваційної діяльності.

В Україні реальні дії органів влади часто прямо протилежні загально визначеній у світі політиці з підтримки інноваційного розвитку. В Україні така підтримка надається державою одноразово, а обсяги державної підтримки наукової та науково-технічної діяльності дедалі зменшуються. Як результат, на сьогодні Україна займає у Всесвітньому рейтингу інновацій 52-е місце, а у рейтингу конкурентоспроможності – 72-е місце, що зовсім не відповідає її реальному науковому потенціалу.

За останні роки найбільш ефективною організаційно-економічною формою інтеграції науки і виробництва в усьому світі стали територіально-виробничі та наукові комплекси – технопарки. В Україні процес створення і розвитку технопарків почався з 2000 року, але після ряду необґрунтованих рішень уряду практично зупинився на кінець 2009 року. Як наслідок, вкрай актуальною стає про-

блема аналізу причин такого неконструктивного становища, що склалося, та пошуку шляхів вирішення існуючих проблем у розвитку технопарків в Україні.

Вказану проблему розглядали на протязі останніх 8 – 9 років багато українських вчених, зокрема В. П. Семіноженко, Б. В. Гриньов, О. А. Мазур, В. П. Соловйов, А. М. Гуржій, М. Ф. Гончаренко, В. О. Гусев, І. Б. Гагауз, Д. В. Табачник, В. Г. Кремень тощо [1– 10].

Як засвідчує досвід промислово розвинених країн, форми інноваційних інфраструктур у різних країнах достатньо різноманітні. Сьогодні у світі функціонують більш 400 наукових і технологічних парків. Найбільші з них з'явилися в США на початку 50-х років, широке ж поширення вони одержали тут у 80-ті роки. Ідея організації науково-технічних парків, що виникла в США, пізніше одержала розвиток у Франції, Бельгії, Англії, Німеччині, Японії, Фінляндії, Австралії, Китаї [11].

Концепція створення технопарку – наукового, дослідницького, технологічного – вперше була реалізована в Каліфорнії (США) у 50-х роках. Відповідно до концепції, технопарк представлено не структурою, яку необхідно будувати з цегли та цементу, на відміну від японських або французьких, а середовищем, що створюється протягом тривалого часу і є містом, де «критична маса» утворення культури, науки і техніки, наукоміського бізнесу і венчурного капіталу породжує «ланцюгову реакцію» наукової і ділової активності міжнародного, глобального масштабу.

Сьогодні можна визначити різні моделі технопарків, як відрізняються особливостями створення та функціонування.

Так, європейська модель технопарків базується, перш за все, на державних інвестиціях і дотаціях та націлена, головним чином, на створення робочих місць [5, с. 19].

Європейські технопарки, як правило, спираються на великі дослідницькі центри і являють собою свого роду місток для трансферу технологій між науковою сферою і промисловістю. Клієнтами технопарків у Європі є велика кількість підприємств як державної, так і приватної форми власності.

Модель технопарків США у меншій мірі базується на державному фінансуванні і більше використовує інвестиції різних зацікавлених фірм, переважно ТНК. Технопарки США орієнтовані не стільки на створення робочих місць, скільки на розробку та виведення на ринок нових продуктів і технологій [5, с.19].

У Китаї створення технопарків, як інструменту випереджаючого розвитку технологічного підприємництва, було здійснено державою. Сьогодні в Китаї більше 50 національних технопарків і приблизно стільки ж створено на регіональному рівні. Вони не просто діють у рамках державної програми, а успішно діють, надаючи мільярди доларів прибутку.

У 90-х роках минулого століття перші технопарки з'явилися в Росії, потім в Україні. Проте на відміну від західних аналогів, ці технопарки не мали розвиненої інфраструктури, нерухомості, підготовлених команд менеджерів. Вони часто створювалися і розглядалися як один з підрозділів вузу. У своїй більшості вони не являли собою реально діючі структури, які б мали ініціювати, створювати та підтримувати малі інноваційні підприємства. Це, по суті, була поки що лише заявка на створення технопарку.

Таким чином, *технологічний парк* – це науково-виробничий (як правило, територіальний) комплекс, що включає дослідницький центр (університет) і компактну прилеглу до нього виробничу зону, де на орендних або інших умовах розміщені малі наукоємні фірми.

Реальні умови української економіки на момент створення технопарків (та і зараз) виключали можливість використання державою методів прямої фінансової підтримки. Тому було прийнято рішення використовувати непрямі методи, тобто різні форми податкових та митних пільг і преференцій. При відсутності таких пільг неможливо залучити інвестиції в проекти і розробки, що дадуть економічний ефект, наприклад, через десять років. Тобто реалізація «важких» наукоємних проектів без пільг просто неможлива.

В Україні першим офіційним документом, що регулював створення технопарків, стало *розпорядження Президента України від 23.01.96р. №17/96-рп «Питання створення технопарків та інноваційних структур інших типів»*, в якому Кабміну доручалося затвердити положення про порядок створення і функціонування технопарків, хоча й не пояснювалось, що це, власно кажучи, таке.

На виконання цього розпорядження *Постановою Кабінету Міністрів України від 29.04.96 р. №471* було створено Міжвідомчу раду з координації діяльності щодо організації та функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів, а *Постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.96р. №549* було затверджено Положення про порядок створення і функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів. Після цього тільки у жовтні 1998 р. був виданий наказ Міністерства України у справах науки і технологій № 281

від 30.10.98 «Щодо затвердження Порядку ведення Державного реєстру технопарків та інноваційних структур інших типів».

З метою стимулювання інновацій і впровадження наукових результатів у виробництво, апробації механізмів підтримки реалізації результатів досліджень 1997 року було ухвалено Закон України «Про спеціальну економічну зону «Яворів» і створено технологічний парк «Яворів». У 1999 році було ухвалено Закон України /Про спеціальну економічну зону туристсько-рекреаційного типу /Курортополіс «Трускавець» і створено перший і поки що єдиний в Україні технополіс [13, с. 2].

Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» від 17.07.99 р. №991-ХІV, що вступив у дію з 01.01.2000 р., затвердив модель технопарку, яка забезпечувала економічну зацікавленість підприємств та організацій в результатах інноваційної діяльності і яка була розроблена за ініціативою трьох інститутів Національної академії наук України (ІЕЗ ім. Є. О. Патона, Інститут монокристалів, Інститут фізики напівпровідників). Головою ідею цього закону було те, що технопарки звільнялися від сплати ПДВ і податку на прибуток. Умовою одержання пільг було спрямування «зеконотомлених» на податках коштів на наукову та (або) науково-технічну діяльність.

Постановою Кабміну від 17.12.1999 р. № 2311 «Про нормативно-правові акти щодо реалізації забезпечення реалізації Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» було затверджено: положення про порядок розгляду та затвердження пріоритетних напрямів діяльності технологічного парку; порядок розгляду, експертизи та державної реєстрації проектів технологічних парків; положення про порядок здійснення контролю за цільовим використанням сировини, матеріалів, устаткування, обладнання, комплектуючих та інших товарів, що ввозяться в Україну для виконання інвестиційних та інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічного парку. Крім того, Постановою Кабміну від 09.08.2001 р. № 961 було створено Комісію з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів та ліквідовано Міжвідомчу раду з координації діяльності щодо організації та функціонування технопарків та інноваційних структур інших типів.

Незважаючи на усі недоліки системи технопарків, що створювалась, початкове рішення українського уряду організувати їх на базі різних науково-дослідних інститутів Національної Академії наук було, у принципі, правильним: подібним чином створювались аналогічні структури і в європейських країнах.

Та все ж національний менталітет узяв своє. Важко сказати, яку мету з початку ставили перед собою ідеологи, але:

- ▶ надання стопроцентних пільг по ПДВ і податку на прибуток не тільки технопаркам, але й їхнім дочірнім підприємствам, створеним разом з ними спільним підприємствам, а також просто «стороннім» учасникам реалізації проектів говорить само за себе;
- ▶ ці пільги розповсюджувалися на будь-який затверджений проект і діяли на протязі п'яти років;
- ▶ нараховані таким підприємствам суми ПДВ і податку на прибуток не перераховувалися в бюджет, а йшли на їхні спецрахунки, і потім повинні були витратитися на науково-технічні потреби проекту.

Такі привілеї обіцяли величезну економічну вигоду учасникам технопарків, оскільки фактично дозволяли їм не сплачувати податки. І це не враховуючи звільнення від ПДВ і ввізного мита на деякі товари, що імпортувались.

Закон про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків:

- ▶ не мав визначення критеріїв інноваційності продукції;
- ▶ реальний контроль за реалізацією проектів в технопарках і санкції за їх не-реалізацію встановлено не було.

Від технопарків вимагався лише формальний щоквартальний звіт до Міносвіти. Безперечно, все це дискредитувало блага ідею. «Технопаркізація» все більше нагадувала чергову форму ухилення від сплати податків, яка опинилась під контролем авторитетних людей з наукових і навколо наукових кіл [16, с. 34 – 39].

У подальшому Закон України «Про інноваційну діяльність» від 01.07.2002 р. № 40-IV надав визначення інноваційного продукту. В той же час, під це визначення при бажанні можна було підвести практично будь-який товар.

У прийнятому в січні 2003 р. Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» уряд А. Кінаха включив у перелік інноваційних пріоритетів майже усі види господарської діяльності: від розвитку лазерних і нанотехнологій до виробництва добрив, побутової техніки, електровозів і реконструкції портів.

Треба відмітити, що в законі 1999 року мова йшла не про «парки взагалі», а про конкретні суб'єкти господарської діяльності. Спочатку їх було чотири. Потім, після внесення в 2001 та 2002 рр. поправок в закон, кількість технопарків зросло до восьми, а з 1 січня 2005 року до них додалось ще 7 парків. Досвід роботи технологічних парків показав, що вони – чи не єдиний механізм інноваційної діяльності, що ефективно діє, в Україні.

На сьогодні в Законі «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків» нараховується 16 технопарків, із яких дійсно працюють 8, а ще 4 технопарки проходять процедуру реєстрації.

За діючим законодавством стати учасником технопарку мало змогу будь-яке підприємство. Схема була проста: підприємство повинно було звернутись в один з технопарків з ідеєю інноваційного проекту. Потім, якщо керівництво технопарку вважало цю пропозицію достойною уваги, інноваційний проект повинен був пройти довгий шлях узгоджень в НАНУ, Міносвіти та інших зацікавлених міністерствах та комісіях. У кінці цього шляху підприємство укладало угоду про спільну діяльність з технопарком і одержувало в Міносвіти свідоцтво про реєстрацію проекту. Саме цей документ надавав право на одержання податкових пільг.

Незважаючи на те, що саме Міносвіти було основним закладом, що контролював проходження інноваційних проектів, вирішальне слово при їх реєстрації залишалося за *Міжвідомчою комісією з організації діяльності технопарків*. До обов'язків комісії, крім оцінки інноваційних проектів, входила розробка критеріїв, за якими проект оцінювався. Таким чином, діяла замкнена система, у якій один орган вирішував, які саме інновації потрібні Україні і яким критеріям вони повинні відповідати [16, с. 34 – 39].

Основним елементом діяльності в рамках технологічних парків є *інноваційні проекти*.

В той же час, за діючим на 2001 р. законодавством: *не було чітко визначених критеріїв інноваційності продукції*; пільги надавались не тільки технопаркам, але й їхнім дочірнім підприємствам, створеним разом з ними спільним підприємствам, а також просто «стороннім» учасникам реалізації проектів; не було реального контролю за реалізацією проектів в технопарках і санкцій за їх не-реалізацію.

Як наслідок, станом на початок 2005 року серед 53 проектів технопарків, що були прийняті і виконувались, існували як дійсно інноваційні, так і ті, що викликали подив з точки зору їх інноваційності [13; 26 – 28].

Проведений аналіз роботи закордонних та українських технопарків дозволяє констатувати: *технопарки нашого зразку не типові для країн з розвинутою економікою, бо там під проекти не надаються пільги*. Але ж вони і не потрібні, оскільки високотехнологічний бізнес є найбільш рентабельним у світі і його організація – вже достатньо прибуткова справа [17, с. 13].

У **розвинутих країнах** технопарки розташовані при крупних наукових центрах. Їхніми користувачами є невеликі приватні фірми, засновані, як правило, молодими вченими у віці 25 – 35 років, що захистили PhD і прагнуть почати конкурентоспроможний бізнес. Без відповідної допомоги на початковому етапі поява високотехнологічного бізнесу просто неможлива. Чим складніша наукова концепція, закладена в основу бізнес-проекту, тим більша підтримка повинна бути надана. Звичайно послуги технопарку після відповідного обговорення бізнес-проекту незалежними експертами надаються на термін до 5 – 7 років. За цей час необхідно відпрацювати технологію, знайти партнерів і, найголовніше, споживачів продукції. Фінансова діяльність компанії у цей період знаходиться під безпосереднім контролем якогось банку (як правило, приватного), який має змогу надати необхідну допомогу, але в той же час контролює кожну операцію і слідкує за тим, щоб усі зусилля справи, що починається, до останньої копійки були спрямовані на розвиток бізнесу. Банк має свій інтерес, тому що в разі успіху всього проекту його підтримка буде винагороджена. А у разі невдачі, що періодично трапляється, витрати можуть бути іноді (після ретельної перевірки) компенсовані державою за рахунок платників податків.

Як правило, на території іноземних технопарків знаходяться і освітні, і науково-дослідні організації, інвестиційні компанії, промислові підприємства, ділові центри. Завдяки цьому студенти або вчені можуть не тільки винайти щось нове і перевірити свою ідею в лабораторії, але й залучити інвесторів до створення підприємства для реалізації свого винаходу. Таким чином, в іноземних технопарках масово створюються малі наукоємні підприємства (так звані «стартапи») [14, с. 18 – 21].

В **українських реаліях** технопарками оголошуються підприємства, в яких працює десятки і більше людей і які використовують вже достатньо розроблені та налагоджені технології.

Таким чином, у склад більшості вітчизняних технопарків освітні інститути не входять. І саме головне – в них не передбачена участь інвесторів.

Для того, щоб в Україні з'явилися проривні інновації, необхідно створювати технопарки нового виду, націлені на генерацію великої кількості невеликих інноваційних компаній, як це апробовано в Силіконовій долині та у більшості інших технопарках – від Європи до Китаю. Але для цього потрібно докорінно змінювати підходи до державної підтримки інноваційної діяльності: *від податкових пільг перейти до державних інвестицій в малі інноваційні підприємства.*

В Україні технопарки старої моделі можуть існувати, але тільки для окремих проєктів. Ці проєкти повинен вибирати уряд для вирішення важливих державних завдань. Саме тому їм повинні надавати податкові й митні пільги. Природно, що з держбюджету можна фінансувати тільки надзвичайно важливі проєкти національного масштабу. В той же час, *сумарні обсяги інноваційної діяльності за рахунок виконання таких проєктів будуть не більше 10 відсотків*. Так, коли створюється літак, держава може надати його розробникам пільгу, бо це може бути одним з пріоритетів розвитку країни [17, с. 13].

Таким чином, слід констатувати, що серед українських технопарків на протязі десяти років були і успішні, і не дуже. Серед перших слід виділити сімнадцятий *технопарк «Хемо-Поль»*, що вже запускається в Одеській області [14, с. 18 – 21]. В той же час, *вся історія вітчизняних технопарків – це історія боротьби. З податковою*, яка не раз намагалась «підкорегувати» закон відомчими інструкціями і роз'ясненнями. *З митницею*, яка відмовлялась надавати добро на ввезення обладнання в рамках інноваційних проєктів. *З Мінфіном*, який давно бореться за «ручне управління» інноваційною діяльністю [20, с. 11].

На початку 2006 року Президент затвердив нову редакцію *Закону України від 12.01.2006 № 3333 «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законів України»*, в якому було частково відновлено податкові та митні пільги для виконавців їх проєктів, проте із значно урізаними заходами державної підтримки.

Якщо коротко, то на теперішній час в Україні формально діють такі *пільги для технопарків* [14, с. 20]:

- ▶ пріоритетне кредитування Українською державною інноваційною компанією;
- ▶ повна або часткова компенсація процентів за кредитами комерційних банків при реалізації проєктів;
- ▶ звільнення від ввізного мита та ПДВ об'єктів інтелектуальної власності, нового обладнання, комплектуючих і матеріалів, що не виробляються в Україні;
- ▶ видача податкового векселю на суму ПДВ при імпорті нового обладнання і комплектуючих з терміном погашення 720 днів, при імпорті матеріалів – з терміном погашення 180 днів;
- ▶ на протязі п'яти років суми ПДВ і податку на прибуток зараховуються на спеціальні рахунки і використовуються для розвитку технопарку. Зокре-

ма, 80% від суми податку на прибуток іде на науково-дослідницьку діяльність, 20% – на сплату процентів за кредитами;

- ▶ звільнення від земельного податку;
- ▶ можливі державні цільові субсидії.

В рамках дії спеціального режиму інноваційної діяльності державою повинні надаватись **цільові субсидії** у вигляді [22]:

- ▶ звільнення від ввізного мита при ввезенні в Україну для реалізації проектів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні. Норма закону виконується;
- ▶ у вигляді суми податку на прибуток, одержаного при реалізації проектів технологічних парків, нарахованого в порядку, встановленому Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств». Прибутки підприємств у 2008 році через фінансову кризу виявились досить незначними, тому сума коштів зарахована на спеціальні рахунки теж мізерна;
- ▶ податкового векселя на суми податкового зобов'язання, що нараховуються згідно із Законом України «Про податок на додану вартість» при імпорті нових устаткування, обладнання та комплектуючих, зі строком погашення на 720 календарних днів, а при імпорті матеріалів, які не виробляються в Україні, зі строком погашення на 180 календарних днів з дня надання векселя органу митного контролю. Ці положення не діють.

Зазначені суми податків технологічні парки, їх учасники та спільні підприємства не перераховують до бюджету, а зараховують на спеціальні рахунки технологічних парків, їх учасників та спільних підприємств, звідки в подальшому ці кошти мають йти на розвиток самих же технопарків (патентування розробок, придбання прав на об'єкти права інтелектуальної власності, придбання обладнання, устаткування та інших засобів виробництва, пов'язаних з впровадженням інновацій і т. д.

Обсяг отриманих цільових субсидій технологічними парками та виконавцями проектів у 2008 році скоротився до 3 млн грн та може навіть не досягнути 1 млн грн у 2009 році. Ці обставини є однією з причин гальмування розвитку діяльності технопарків на сьогодні. Адже, така ситуація негативно впливає на відношення і технопарків і виконавців проектів технопарків на прийняття ними рішень щодо започаткування нових інноваційних проектів.

На жаль, і цей закон виконується далеко не повністю, що поставило технопарки майже на грань існування.

Аналізуючи економічні показники діяльності українських технопарків у 2000 – 2008 рр. необхідно відзначити, що за даними [13, с. 7] українські технопарки за період 2000 – 2008 рр. – це:

- ▶ 116 інноваційних проектів;
- ▶ 3246 нових робочих місць;
- ▶ 12,3 млрд грн інноваційної продукції (у т. ч. 1,7 млрд грн або 14% – експорт);
- ▶ 0,9 млрд грн – перераховано до бюджету;
- ▶ 0,48 млрд грн – державна підтримка інноваційних проектів.

Сьогодні **три провідних технопарки**, створені на базі провідних наукових організацій Національної академії наук України – Інституту електрозварювання ім. Є. О. Патона, Інституту монокристалів і Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лошкарьова, забезпечують 99% випуску інноваційної продукції всіх українських технопарків,

У рамках виконання інвестиційних та інноваційних проектів технологічних парків з 2000 по 2008 рік обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 11,8 млрд грн. За 2008 рік загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції дорівнював 851,5 млн грн, що на 1 705,7 млрд грн менше, ніж у 2007 році. Динаміка зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції відображає припинення державної підтримки технологічних парків. За перше півріччя 2009 року цей показник складе лише 300 млн грн, а в загальному за рік він дорівнюватиме близько 500 млн грн [22].

Платежі до державного бюджету України та державних цільових фондів від реалізації проектів технопарків у 2008 році становлять 66,2 млн грн (приблизно на 32% менше за аналогічний показник 2007 року, який становив 209,2 млн грн). А всього за час діяльності технопарків було перераховано до бюджетів та цільових фондів майже 1 млрд грн. Проте слід зазначити, що з 2006 року в даному процесі спостерігається динаміка падіння, на основі чого можна спрогнозувати, що у 2009 році надходження дорівнюватимуть близько 40 млн грн, що відповідатиме показнику 2002 року.

Витрати на НДДКР у 2008 році склали 23, 6 млн грн, що на 0,9 млн грн менше, ніж 2007 року. В рамках дії спеціального режиму діяльності технологічних парків протягом 2008 року на спеціальні рахунки було перераховано майже 1,5 млн грн податків, тоді як у 2007 році 30,0 млн грн, при цьому створено додатково 222 робочих місця.

У *табл. 1* приведені показники діяльності українських технологічних парків за 2000 – 2008 рр. [22].

Таблиця 1

Показники діяльності технологічних парків за 2000 – 2008 рр.

Показник	Рік										Загалом
	2000 – 2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008			
Сума одержаний інвестицій	535,8	0,0	319791,8	128700,0	11096,2	8236,0	5909,9	31122,4			505392,1
Сума одержаних кредитів	103911,1	286261,2	366887,9	359863,6	196211,9	405006,3	286380,7	1145027,9			3150150,6
Загальна сума витрат на виконання інноваційних та інвестиційних проектів	243739,2	661301,2	1365486,0	1597004,9	2085909,9	2187431,2	1862386,6	884587,2			10887846,2
Витрати на НДДКР та виробництво дослідних зразків	66462,3	145775,9	26920,7	41305,5	32622,0	35207,5	24482,0	23595,6			396372,5
Загальний обсяг реалізованої інноваційної продукції	176974,9	617877,9	1284483,2	1797450,5	2272888,8	2280191,5	2557168,3	851511,0			11828546,1
У т. ч.											
– реалізовано на внутрішньому ринку	102641,7	527329,9	1141523,7	1493620,8	1905553,4	1930474,2	2245504,8	752674,6			10099323,2
– реалізовано на зовнішньому ринку	74333,1	82621,6	142959,5	293829,7	367335,3	349718,1	311663,5	98936,4			1721297,2
Отримано податкових пільг, у т. ч.	25531,3	60283,5	128287,3	172915,5	34174,3	35196,1	22270,6	3330,0			481988,4
Митна вартість імпортованих товарів	71443,8	160407,6	287157,2	373121,4	114911,5	129193,6	90574,4	278402,7			1505211,8
Зараховано на спеціальні податки	10964,8	42266,2	120754,0	191299,5	38007,4	75269,5	29944,3	1440,8			509996,6
Перераховано платежів до бюджетів та державних цільових фондів	7227,7	37178,1	90979,8	1165544,1	148615,2	230041,9	209193,0	66244,4			906024,1
Кількість робочих місць	2836	22233	15421	12212	12072	4378	1915	1664			–
– з них створено нових робочих місць	314	610	623	828	399	166	201	222			3363

ТЕХНОПАРКИ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ В УКРАЇНІ

Результати роботи технопарків за минулий період (табл. 1, 2) переконливо спростовують думку про технопарки, яка нав'язувалася раніше громадській свідомості, як про «діру в бюджеті», де «ніхто нічого не робить, не сплачує податків, а пільги гребуть лопатою» [13, с. 19].

Таблиця 2

Техніко-економічні показники технопарків України (2000 – 2008 рр.)

Показник	Рік								
	2000 – 2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2000 – 2008
Проекти Технопарку									
– прийняті	60	29	11	8	0	0	2	6	
– у т. ч. виконувались	29	52	55	53	51	31	13	11	
Реалізація продукції за проектами ТП, млн грн, усього	177	618	1284	1787	2273	2280	2557	3000	13976
у т. ч. експорт	74	83	143	294	367	350	311	99	1721
Обсяги імпорту, млн грн	71	160	287	373	115	129	88	278	1501
Нараховано податків і мит, млн грн, усього	32	97	219	289	183	265	231	69	1385
у т. ч. перераховано до бюджету	7	37	91	116	149	230	209	66	905
– податкові пільги	25	60	128	173	34	35	22	3	480
Бюджетний баланс, млн грн, ±	-18,5	-23	-37	-57	+115	+195	+187	+63	+425
Створено нових робочих місць, од.	314	610	623	828	399	166	201	222	3363
Обсяги інвестицій, млн грн	0,5	0	320	129	11	8	6	31	505,5
Обсяги кредитів, млн грн	104	287	367	360	196	405	286	1145	3150
Бюджетне фінансування, млн грн	0	0	0	0	0	0	24	27	51

Виконання інноваційних проектів дозволило технопаркам за минулий період створити стабільні виробництва конкурентоспроможної інноваційної продукції, що постійно нарощували обсяги випуску й перерахування до бюджету і позабюджетних фондів.

Річний випуск інноваційної продукції (рис. 1) за проектами технопарків збільшився в 16,7 разу (з 0,18 млрд грн в 2001 р. до 3 млрд грн в 2008 р.) [13, с. 20]. Середньорічний темп приросту обсягів виробництва становив близько 50 % (в 5 0 7 разів вище, ніж у середньому по промисловості).

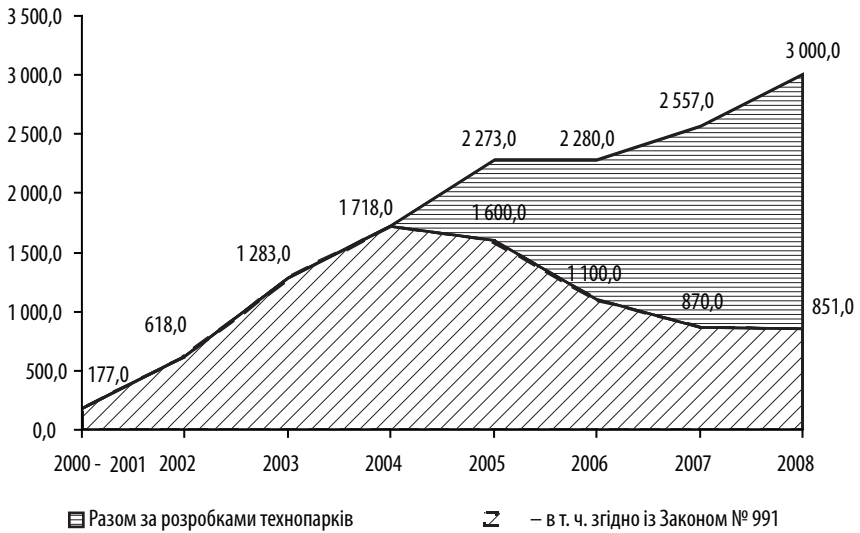

Рис. 1. Річні обсяги реалізованої продукції, млн грн

Аналіз наведених вище даних дозволяє стверджувати, що в короткій ще історії вітчизняних технопарків чітко досліджуються **два етапи** (табл. 3): *етап інтенсивного зростання всіх без винятку показників* (2000 – 2004 рр.) та *етап стрімкого їх падіння* (2005 – 2008 рр.). Єдиний виняток в другому періоді становив факт незначного, але все ж зростання загального показника обсягів реалізації продукції, створеної за проектами технопарків, що свідчить про надійність створюваних виробництв та стабільний попит на цю продукцію.

Таблиця 3

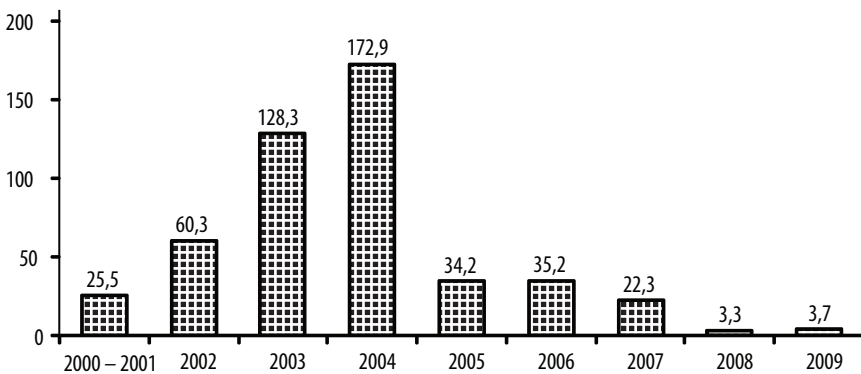
Динаміка техніко-економічних показників діяльності технопарків

Показник	2001 – 2004 рр.	2005 – 2008 рр.
Реалізація продукції за проектами технопарків, млн грн	Зростання в 10,2 рази	Зростання в 1,3 рази
Реалізація ІП в рамках спецрежиму, млн грн	Зростання в 10,2 рази	Падіння в 1,9 рази
Постачання на експорт, млн грн	Зростання в 4 рази	Падіння в 3,7 рази
Доля ТП в ІП, %	Зростання в 19 разів	Падіння в 1,8 рази
Створено нових робочих місць	Зростання в 2,6 рази	Падіння в 1,8 рази
Перераховано до бюджету, млн грн	Зростання в 16,6 рази	Падіння в 2,2 рази
Обсяг держпідтримки ТП, млн грн	Зростання в 7,1 рази	Падіння в 10,6 рази

Нижня гілка діаграми на рис. 1 свідчить про те, що з 2005 року обсяги випуску інноваційної продукції в рамках спецрежиму почали і продовжують дотепер загрозово знижуватися. У чому причина?

Основних причин, на нашу думку, три:

- ▶ *перша* – недотримання чинного законодавства і постійна його зміна, що веде до погіршення умов роботи технопарків. І це незважаючи на наявність в Законі статті, що забороняє такі зміни;
- ▶ *друга* – протягом 2005, 2006 та практично всього 2007 року не було прийнято жодного нового проекту технопарків. Лише наприкінці 2007 р. було прийнято два проекти. Трохи активізувалася ця робота 2008 року (6 проектів) тільки завдяки наполегливості нових співробітників Департаменту інновацій МОН;
- ▶ *третья* – починаючи з 2005 року різко скорочувалася і дотепер практично зведена до нуля державна підтримка проектів технопарків (рис. 2).

Рис. 2. Обсяги державної підтримки технопарків, млн грн

До кінця 2008 року було вироблено інноваційний потенціал більшості раніше затверджених проектів.

В результаті сумісної дії цих трьох основних і низки додаткових чинників було перервано природний перебіг нарощування інноваційного потенціалу країни за рахунок реалізації нових інноваційних проектів (так званий інноваційний ланцюжок), як це робиться в нормальній економіці.

Таким чином, про наявність негативних тенденцій, системних недоліків і потенційних загроз, які склалися в сфері інноваційної діяльності, свідчить не лише практика останніх років діяльності українських технопарків, але й виснов-

ки парламентських слухань «Національна інноваційна система України: проблеми формування і реалізації» (20.06.07 і 16.04.08) Комітету з питань національної безпеки й оборони Верховної Ради, висновки міжвідомчої комісії з питань науково-технологічної безпеки при Раді національної безпеки і оборони України про те, що «негативні явища в інноваційній сфері здобувають необоротний характер і є загрозою технологічній та економічній безпеці України, що вимагає вживання невідкладних заходів як з боку вищого політичного керівництва країни, так і органів виконавчої влади на всіх рівнях» [23, с. 13].

На такому загальному фоні інноваційних негараздів особливо катастрофічно виглядає ситуація в технопарках. Якщо найближчим часом не звернутися до кардинальних заходів щодо нормалізації їхньої роботи, нормативно-законодавчого регулювання їхньої діяльності і наведення порядку в практиці роботи відповідних державних органів, єдині реально працюючі в країні інноваційні структури припинять своє існування, незважаючи на декларацію різних урядів про їхню прихильність до інноваційного шляху розвитку економіки. Про це свідчить і дискусія українських фахівців з питань інноваційного розвитку, що точилася на протязі 2005 – 2009 рр. [24 – 33].

Особливого значення відновлення нормальної роботи технопарків набуває в умовах нинішньої економічної і фінансової кризи, коли потрібно не чекати, а оперативно перебудовувати методи роботи, оновлювати продукцію, шукати нові ринки – саме те, що входить в поняття «інноваційний шлях розвитку». Тому з особливою гостротою зараз постає необхідність не гальмувати технопарки, а забезпечити відновлення і подальший розвиток їхньої діяльності. Головна ідея – «криза вказує шляхи для зростання».

Показово, що в країнах з розвинутою економікою найбільші обсяги прибутку дають інноваційні проекти, що відносяться до так званої масової інноваційної діяльності. Це може бути зовсім невелике вдосконалення мобільного телефону або фотоапарату, покращення будь-якого побутового приладу тощо. А це вже потребує впровадження інших механізмів розвитку інноваційної активності, ніж технопарк (наприклад – наукові парки, науково-технічні центри, бізнес-інкубатори тощо).

До **оперативних заходів порятунку українських технопарків**, які необхідно забезпечити в найкоротший термін, ставиться вимога безумовного виконання положень чинного Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків», у тому числі: відновити вексельну форму оплати митного ПДВ.

ТЕХНОПАРКИ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНИХ ГАЛУЗЕЙ В УКРАЇНІ

Для **кардинальної зміни ситуації** необхідно відновити нормативно-законодавчу базу створення й функціонування технопарків, що успішно діяла в 2000 – 2004 роках. Зіставлення цієї бази, бази нині діючої й бази, пропонованої на перспективу, наведено в *табл. 4* [12, с. 33 – 34].

Таблиця 4

Державна підтримка технопарків

№	2000 – 2004 рр.	2005 – 2009 рр.		Потрібно
		Включено до закону	Фактично	
1	2	3	4	5
1	Звільнення від податку на прибуток	Звільнення від податку на прибуток	діє	Звільнення від податку на прибуток
2	Звільнення від податку на додану вартість	–	–	Звільнення від податку на додану вартість
3	Звільнення від сплати ввізного мита	Звільнення від сплати ввізного мита	діє	Звільнення від сплати ввізного мита
4	Звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів	–	–	Звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів
5	Кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу	Кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу	діє	Кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу
6	Продовження терміну експортно-імпортних платежів з 90 до 150 днів	Розрахунки за експортно-імпортними операціями проводяться у строк до 150 календарних днів	діє	Розрахунки за експортно-імпортними операціями проводяться у строк до 180 календарних днів
7	–	Сплата ПДВ податковим векселем при імпорті нових: устаткування, обладнання та комплектуючих – 720 календарних днів, матеріалів – 180 днів.	не діє	–
8	–	Фінансова підтримка: – повне або часткове (до 50%) безвідсоткове кредитування; – повна або часткова компенсація відсотків	не діє	–

Закінчення табл. 4

1	2	3	4	5
9.	–	Прискорена амортизація основних фондів	не діє	Прискорена амортизація основних фондів

Таким чином, *необхідно передбачити такі заходи державної підтримки:*

- ▶ звільнення від податку на прибуток;
- ▶ звільнення від податку на додану вартість;
- ▶ звільнення від сплати ввізного мита;
- ▶ звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів;
- ▶ кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу;
- ▶ розрахунки за експортно-імпортними операціями проводяться у строк до 180 календарних днів;
- ▶ прискорена амортизація основних фондів.

Одним із можливих шляхів розвитку українських технопарків може стати приклад Китаю. Сьогодні економічні успіхи дали Китаю ресурси для створення наукових центрів. У Китаї створено «трьохрівневу» національну інноваційну систему (технологічні бізнес-інкубатори, науково-технологічні парки, виробничо-технологічні кластери), держава перейшла від прямого керування до створення структурних фондів і розвитку державно-громадської інфраструктури підтримки й просування інновацій. За широкої участі органів місцевого самоврядування та з активним залученням західних інвестицій і технологій китайська держава взяла на себе:

- ▶ фінансування базисних інновацій виробничого сектору;
- ▶ забезпечення інновацій у неринковому секторі;
- ▶ створення сприятливого інноваційного клімату;
- ▶ сприяння розвитку венчурного фінансування малого та середнього інноваційного бізнесу;
- ▶ підтримку експорту національної наукоємної продукції.

У цілому в рамках національної інноваційної системи Китаю держава забезпечує:

- ▶ національне бачення майбутнього;
- ▶ національну інноваційну стратегію;
- ▶ політичну підтримку;

- ▶ стабільну та стимулюючу законодавчу базу;
- ▶ технічну та соціальну інфраструктуру, у т. ч. її кадрову складову;
- ▶ інвестування НДКР;
- ▶ стимулююче оподаткування та банківську підтримку інновацій;
- ▶ стимулююче державне регулювання, координацію й «підтримує» адміністрування науково-технічного розвитку на середньострокову й тривалу перспективу (2006 – 2020 роки).

Держава забезпечує стимулюючу підтримку ефективної діяльності технопарків – від *прямого бюджетного фінансування*, особливо при створенні (а це мільйони доларів на кожний технопарк), до *різного виду податкових і митних пільг* у процесі їхньої діяльності.

Висновки:

1. Де-юре: *затвердження інноваційної моделі розвитку є одним з основних національних пріоритетів України*. Треба щоб ці положення українського законодавства реалізувались у практичній площині. Неefективність державної інноваційної політики, механізмів стимулювання інноваційної діяльності є загрозою національній безпеці України, що вимагає вживання невідкладних заходів як з боку вищого політичного керівництва країни, так і органів виконавчої влади на всіх рівнях.

2. Сьогодні на загальному фоні інноваційних негараздів особливо катастрофічно виглядає ситуація в технопарках. Якщо найближчим часом не звернутися до *кардинальних заходів щодо нормалізації їхньої роботи, нормативно-законодавчого регулювання їхньої діяльності і наведення порядку в практиці роботи відповідних державних органів*, єдині реально працюючі в країні інноваційні структури припинять своє існування, незважаючи на декларацію різних урядів про їхню прихильність до інноваційного шляху розвитку економіки.

3. Діюче до 2005 року законодавство з підтримки інноваційної діяльності мало ряд системних вад, а саме:

- а) Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків» від 17.07.99 р. №991-XIV, який вступив у дію з 01.01.2000 р., надавав привілеї, що забезпечували суттєву економічну вигоду учасникам технопарків, оскільки фактично дозволяли їм не сплачувати податки. І це не враховуючи звільнення від ПДВ і ввізного мита на деякі товари, що імпортувались. Безперечно, все це дискредитувало блага ідею. В цьому законі:

- ▶ не було визначення критеріїв інноваційності продукції;
  - ▶ реальний контроль за реалізацією проектів в технопарках і санкції за їх нереалізацію встановлено не було. Від технопарків вимагався лише формальний щоквартальний звіт до Міносвіти;
  - ▶ свідоцтво про реєстрацію інноваційної структури (що видавалося після включення до Державного реєстру інноваційних структур) надавало право на одержання податкових, валютно-фінансових та інших пільг і переваг, встановлених законом;
  - ▶ стовідсоткові пільги з ПДВ і податку на прибуток надавались не тільки технопаркам, але й їхнім дочірнім підприємствам, створеним разом з ними спільним підприємствам, а також просто «стороннім» учасникам реалізації проектів говорить само за себе;
  - ▶ пільги розповсюджувалися на будь-який затверджений проект і діяли на протязі п'яти років;
  - ▶ нараховані таким підприємствам суми ПДВ і податку на прибуток не перераховувалися в бюджет, а йшли на їхні спецрахунки, і потім повинні були витратитися на науково-технічні потреби проекту.
- б) Закон України «Про інноваційну діяльність» від 01.07.2002 р. № 40-IV, надав визначення інноваційного продукту. В той же час, під це визначення при бажанні можна було підвести практично будь-який товар;
- в) у прийнятому в січні 2003 р. Законі України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» було включено у перелік інноваційних пріоритетів майже усі види господарської діяльності: від розвитку лазерних і нанотехнологій до виробництва добрив, побутової техніки, електровозів і реконструкції портів.

4. Проведений аналіз роботи закордонних та українських технопарків дозволяє констатувати: технопарки нашого зразку не типові для країн з розвинутою економікою. Там під проекти не надаються пільги. Але ж вони і не потрібні, оскільки високотехнологічний бізнес є найбільш рентабельним у світі і його організація – вже достатньо прибуткова справа. За діючим в Україні законодавством засновниками технопарків, як правило, стали науково-дослідні або освітні інститути у співробітництві з промисловими підприємствами, що працювали ще за часів СРСР. До теперішнього часу ці організації створювалися не стільки для задоволення потреб економіки в нових технологіях, скільки для збереження наукової бази та утримання кадрів. При цьому інтерес промис-

лових підприємств до технопарків був викликаний податковими пільгами. В той же час, у пільг є і й інший бік – постійні перевірки і складна схема реєстрації інноваційних проектів, оскільки кожен з них потрібно узгоджувати з Національною академією наук України. Крім того, до складу більшості вітчизняних технопарків освітні заклади не входять. І найголовніше – у них не передбачено участь інвесторів. Відповідно, чекати появи стартапів для малого інноваційного бізнесу тут не варто.

5. В історії вітчизняних технопарків чітко досліджуються два етапи: етап інтенсивного зростання всіх без винятку показників (2000 – 2004 рр.) та етап стрімкого їх падіння (2005 – 2008 рр.).

6. При в цілому позитивній оцінці результатів роботи технологічних парків України наприкінці 2004 року їх діяльність, як єдиної діючої інноваційної структури країни, на той час викликала багато питань і безумовно потребувала подальшого вдосконалення. За результатами перевірки Генеральною прокуратурою України у 2005 році додержання законодавства у діяльності технологічних парків було встановлено ряд системних вад цих структур, а саме:

- ▶ необґрунтоване застосування спеціального режиму технопарку до проектів великих промислових підприємств з числом працюючих більше 500 осіб, на частку яких припадало 75% від загального обсягу виробництва продукції за проектами технопарків та обсягу коштів, не перерахованих до бюджету. Ці підприємства мали можливість залучати значні кредитні ресурси для фінансування науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт за проектом, в той час, як виконавцями більшості проектів технопарків (близько 80%) були малі та середні підприємства, які мали значний дефіцит коштів для фінансування науково-технічних робіт і де застосування спеціального режиму технопарку було доцільним;
- ▶ як інвестиційні проекти в рамках спеціального режиму технопарку подавалися проекти, які не містили ні високих технологій, ні інновацій, а були спрямовані лише на одержання прибутку та мінімізацію витрат на організацію виробництва (але Закон не містив вимог щодо інноваційності та високотехнологічності продукції і технологій по відношенню до інвестиційних проектів). Крім того, практично у всіх інвестиційних проектах залишалися неясними юридичні аспекти відносин між виконавцями проекту, які впроваджують у виробництво розробки та технології, і власниками таких розробок і технологій. Передача таких технологій часто відбувалась без оформлення договорів про передачу інтелектуальної власності;

- ▶ порушення при розгляді та реєстрації проектів технопарків, допущених Міністерством освіти і науки України (МОН) та Комісією з організації діяльності технологічних парків та інноваційних структур інших типів (Комісія), зокрема: при розгляді МОН України наданих та затверджених проектів технопарків порушувалися встановлені законодавством терміни розгляду без надання будь-яких офіційних роз'яснень такого затягування термінів; протягом 2003 – 2004 років було зареєстровано ряд проектів, які не відносяться до високотехнологічних та наукоємних і не відповідали пріоритетним напрямкам діяльності технопарків;
- ▶ порушення при реєстрації та веденні обліку зареєстрованих проектів технопарків, допущених Міністерством освіти і науки.

7. У 2004 році новий уряд України, задекларувавши в програмі своєї діяльності намір активної підтримки інноваційної діяльності, тут же проводить через Верховну Раду закон, яким взагалі анулюються всі пільги інноваційних законів. Так, Верховна Рада, прийнявши влітку 2004 року Постанову «Про дотримання законодавства про розвиток науково-технічного потенціалу і інноваційної діяльності в Україні», де міститься рекомендація «відмовитися від практики припинення норм чинних законів про пільгове оподаткування наукової і інноваційної діяльності», тут же ухвалює Закон України «Про внесення змін до Державного бюджету України 2004 року», де накладається мораторій на всі пільгові статті законів «Про інноваційну діяльність» і «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технопарків». Таким чином, цей закон практично позбавляє технопарки економічної основи їхньої діяльності. Причому, і в першому, і в другому разі рішення приймалися з грубим порушенням Бюджетного Кодексу, вводячи зміни в понад сотню законодавчих актів з оподаткування, роблячи це практично в розпал фінансового року, а не за півроку до його початку. Тим більше, змінюючи закони, за якими держава гарантувала незмінність системи оподаткування впродовж 15 років.

8. До головних зауважень секретаріату Президента до діяльності технопарків відносилось таке: звільнення «технопарківських» проектів від сплати ввізного мита і податків на прибуток підприємств трактувалося як порушення рівності усіх суб'єктів права власності. В той же час, чомусь не враховувалося, що без державних субсидій технопарки гублять для потенційних інвесторів свою економічну привабливість: вкладати гроші в науково-технічні розробки «з чистого кохання до прогресу» сьогодні ніхто не буде. Крім того, зверталася увага на те, що діяльність технологічних парків підпадає під сферу регулювання за-

конодавства Євросоюзу, норми та принципи системи Світової організації торгівлі (СОТ) відповідно до Угоди про субсидії і компенсаційні заходи. Ця Угода передбачає, що субсидією є фінансове сприяння, що надається державою для ряду науково-технічних та інноваційних структур, коли держава відмовляється від доходів, що їй належать, або не стягує їх та надає на користь цих структур (підп. ii. п.1.1. (а) с.1 Угоди). Субсидія вважається адресною, коли законодавство надає доступ до субсидій колу певних структур з метою їх розвитку (підп. А. п.2.1. ст.2 Угоди).

9. Надання пільг будь-кому – технопаркам або при виготовленні інноваційної продукції – перетворюють бюджет у решето. Якби не були передбачені законом фільтри у вигляді Міністерства економіки, НАНУ, СБУ тощо, в українських реаліях, як тільки з'являється пільга, у всі заклади, що працюють як «фільтри», будуть носити валізи з грошами. Щоб допомогти впровадженню інноваційних ідей, на розкрутку яких знадобляться роки, необхідно напряму фінансувати інноваторів, а не заклади. Не наукові заклади, не школи потрібно підтримувати, не лікарні, а надати ці кошти напряму досліднику, батькам учня, хворому. Тоді за них будуть змагатись відповідні заклади, що надають послуги.

10. Реакцією на невідповідність реальної дійсності потребам сьогодення став законопроект парламентського комітету з питань освіти і науки №7248 від 24.03.2005 р. про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим діяльності технологічних парків», в якому на підставі вказаних пунктів Угоди СОТ про субсидії і компенсаційні заходи запропоновано систему субсидювання та кредитування діяльності технологічних парків, що створені і діють в Україні.

11. На початку 2006 року Президент затвердив нову редакцію Закону України від 12.01.2006 № 3333 «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інших законів України», в якому було частково відновлено податкові та митні пільги для виконавців їх проектів, проте із значно урізаними заходами державної підтримки. Компромід був у наступному: замість звільнення від сплати ПДВ при ввезенні матеріалів технопаркам надається податковий кредит (на 720 днів при ввезенні обладнання і на 180 днів – при ввезенні комплектуючих). Крім того, технопарки звільняються від сплати ПДВ тільки при реалізації товарів на внутрішньому ринку.

12. На теперішній час в Україні формально діють наступні пільги для технопарків:

- ▶ пріоритетне кредитування Українською державною інноваційною компанією;
- ▶ повна або часткова компенсація процентів за кредитами комерційних банків при реалізації проєктів;
- ▶ звільнення від ввізного мита та ПДВ об'єктів інтелектуальної власності, нового обладнання, комплектуючих і матеріалів, що не виробляються в Україні;
- ▶ видача податкового векселю на суму ПДВ при імпорті нового обладнання і комплектуючих з терміном погашення 720 днів, при імпорті матеріалів – з терміном погашення 180 днів;
- ▶ на протязі п'яти років суми ПДВ і податку на прибуток зараховуються на спеціальні рахунки і використовуються для розвитку технопарку. Зокрема, 80% від суми податку на прибуток іде на науково-дослідницьку діяльність, 20% – на сплату процентів за кредитами;
- ▶ звільнення від земельного податку;
- ▶ можливі державні цільові субсидії.

В рамках дії спеціального режиму інноваційної діяльності державою повинні надаватись цільові субсидії у вигляді:

- ▶ звільнення від ввізного мита при ввезенні в Україну для реалізації проєктів технологічних парків нових устаткування, обладнання та комплектуючих, а також матеріалів, які не виробляються в Україні. Норма закону виконується;
- ▶ у вигляді суми податку на прибуток, одержаного при реалізації проєктів технологічних парків, нарахованого в порядку, встановленому Законом України «Про оподаткування прибутку підприємств». Прибутки підприємств у 2008 році через фінансову кризу виявились досить незначними, тому сума коштів зарахована на спеціальні рахунки теж мізерна;
- ▶ податкового векселя на суми податкового зобов'язання, що нараховуються згідно із Законом України «Про податок на додану вартість» при імпорті нових устаткування, обладнання та комплектуючих, зі строком погашення на 720 календарний день, а при імпорті матеріалів, які не виробляються в Україні, зі строком погашення на 180 календарний день з дня надання векселя органу митного контролю. Ці положення не діють.

13. Обсяг отриманих цільових субсидій технологічними парками та виконавцями проєктів у 2008 році скоротився до 3 млн грн та може навіть не до-

сягнути 1 млн грн у 2009 році. Ці обставини є однією з причин гальмування розвитку діяльності технопарків на сьогодні. Адаже, така ситуація негативно впливає на відношення і технопарків і виконавців проектів технопарків на прийняття ними рішень щодо започаткування нових інноваційних проектів.

14. Економічна ефективність української моделі технопарків дозволяє забезпечити показники, що перевищують показники традиційних технопарків. Наприклад, у Китаї вважається нормальним, коли на 1 юань державної підтримки технопарки випускають 6 юаней інноваційної продукції. В проектах російських технопарків цей показник знаходиться на рівні 10 рублів. Українські технопарки за результатами 2000 – 2007 років на 1 гривню держпідтримки випустили 18,5 гривні інноваційної продукції.

15. Результати роботи технопарків за минулий період переконливо спростовують думку про технопарки, яка нав'язувалася раніше громадській свідомості, як про «діру в бюджеті», де «ніхто нічого не робить, не сплачує податків, а пільги гребуть лопатою». Українські технопарки за період 2000 – 2008 рр. – це: 116 інноваційних проектів; 3246 нових робочих місць; 12,3 млрд грн інноваційної продукції (у т. ч. 1,7 млрд грн або 14% – експорт); 0,9 млрд грн – перераховано до бюджету; 0,48 млрд грн – державна підтримка інноваційних проектів.

16. В той же час, динаміка зменшення обсягів реалізованої інноваційної продукції відображає припинення державної підтримки технологічних парків. Як наслідок, з 2006 року в платежах до державного бюджету України та державних цільових фондів від реалізації проектів спостерігається динаміка падіння, на основі чого можна спрогнозувати, що у 2009 році надходження дорівнюватимуть близько 40 млн грн, що відповідатиме показнику 2002 року. Протягом 2008 року на спеціальні рахунки було перераховано майже 1,5 млн грн податків, тоді як у 2007 році 30,0 млн грн, а витрати на НДДКР у 2008 році склали 23, 6 млн грн, що на 0,9 млн грн менше, ніж 2007 року. Постійно мають місце неповернення ПДВ за минулі роки, починаючи з 2004-го, що вимиває і без того недостатні оборотні кошти виконавців проектів.

Порушуючи чинний Закон про технопарки, митниця скасувала вексельну форму оплати ПДВ при митному оформленні імпортного постачання для виконання проектів технопарків. Досить незначні в загальному обсязі вексельних операцій на митниці (в 2007 р. технопарками було оформлено векселів ПДВ при ввозі на суму 18,3 млн грн, з них в тому ж році погашено 9,2 млн грн). Для технопарків митні векселі ПДВ на сьогодні є основною формою державної під-

тримки їхньої діяльності, а її ліквідація має для технопарків не лише економічний, але й психологічний ефект.

Результатом погіршення всупереч чинному законодавству умов діяльності технопарків є також втрата довіри зарубіжних і вітчизняних інвесторів до стабільності нормативно-правової бази інноваційної діяльності в Україні і згортання їхньої участі у фінансуванні ризикових інноваційних проєктів, що призводить до зменшення інноваційної діяльності в цілому.

17. В Україні «пільги» навіть у старому законі...покривали всього біля 6 – 10% коштів, необхідних для виконання інноваційних проєктів. При цьому держава нічого не давала з бюджету, а лише дозволяла розпоряджатися заробленими коштами у визначеному законом обсязі. За діючим законом виконавці інноваційного проєкту, що працюють в технопарку, 50% пільг перераховують собі на спецрахунок і потім використовують їх тільки на інноваційні проєкти. Інші 50% перераховуються на централізований спецрахунок технопарку. Використовуються ці кошти також на фінансування тільки затверджених інноваційних проєктів. Навіть інститут, при якому працює технопарк, не має права використовувати з цих коштів ні копійки. Так що технопарк видає кошти із загальної каси тільки для початку інноваційного рішення. До того ж, постанова КМУ чітко розписує правила, куди можна витратити кошти зі спецрахунку. В патонівському технопарку до 93% коштів йшло на оновлення обладнання, приборів;

18. Новий Закон про технопарки повинен був стимулювати інновації, а не збільшувати доходи учасників. В той же час, принципи держпідтримки і схема роботи технопарків в новому Законі практично нічим не відрізняються від попередніх. Зв'язок розмірів субсидій і податку абсурдний! Це призведе до того, що підприємство, що випускає продукцію, яка користується попитом, одержує прибуток і не сплачує податки. Достатньо лише домогтись визнання цієї продукції інноваційною. А підприємство, яке буде реально вкладувати кошти в інноваційний проєкт, що може принести прибуток тільки через декілька років, робити буде це за власний рахунок. Як наслідок, зв'язок розмірів субсидій і податку на прибуток може призвести тільки до зловживань і корупції. Крім того, в державі ніхто не несе відповідальності за економічну необґрунтованість будь-яких норм законопроєкту.

19. У пропозиціях відновлення діяльності ефективних інвестиційних та інноваційних проєктів, навіть із забезпеченням жорсткої регламентації порядку їх реалізації та підсиленні державного контролю за їх виконанням, сам процес

відновлення буде здійснюватись за критерієм ефективності. Тобто рішення з відновлення кожної конкретної зони (або технопарку) буде знову прийматися чиновниками Кабміну, або цю почесну (і потенційно грошову для депутатів) місію покладуть на Верховну Раду. А чи оптимальний сам пільговий режим, а чи не варто зробити пільги для тих самих зон і технопарків не «довічними», а більш – менш короткостроковими, дійсно стимулюючими? Можливо, пільги вигідніше замінити прямою бюджетною підтримкою.

20. Технопарки і державна підтримка інноваційної діяльності – це нормальна світова практика підтримки розвитку і виробництва високих технологій. Але робити це потрібно на основі розумних критеріїв, а не субсидуючи прибуткові підприємства. Наприклад:

- ▶ слід було б чітко визначити, що результатом реалізації інноваційного проекту можуть бути тільки машини і обладнання, що не мають світових аналогів;
- ▶ слід змінити й критерії, що визначають ступінь підтримки проекту. Форми підтримки також можуть бути різними. Не обов'язково упиратись в одні й ті ж податкові пільги (навіть якщо вони тепер називаються субсидіями). Їх, наприклад, можна було б замінити на інноваційний кредит, який держава могла б зажадати повернути у разі невиконання проекту.

21. Практично в усіх українських законах, що регламентують діяльність технопарків, немає точного визначення того, що таке інновація та інноваційна продукція. Як наслідок, зовсім незрозуміло, чим інновація відрізняється від звичайної еволюції або модернізації виробництва. Інноваційні проекти повинні бути тільки п'ятого або шостого технологічних укладів. Сюди відносяться: літакобудування, космічні технології, мікроелектроніка, біотехнології і нанотехнології. Щоб інновації в країні працювали, потрібен закон з більш чіткою трактовкою поняття «інновація». Він повинен дозволяти працювати не тільки високотехнологічним технопаркам у визначених науково-технічних центрах країни, але й широким масам українських інноваторів в регіонах.

22. При реєстрації інноваційного проекту професіоналізм людей, що приймають рішення, – це одвічна проблема. У нас усі інноваційні проекти проходять кілька експертиз, висновки кожної з яких – це як рішення суду. Тим не менш, не всі проекти наших технопарків були дійсно вартими.

23. Для збереження технопарків в Україні доцільно було б в короткостроковому періоді поновити такі заходи державної підтримки, як:

- ▶ звільнення від податку на прибуток;
- ▶ звільнення від податку на додану вартість;
- ▶ звільнення від сплати ввізного мита;
- ▶ звільнення від сплати ПДВ при імпорті товарів;
- ▶ кошти, отримані в іноземній валюті від реалізації продукції, не підлягають обов'язковому продажу;
- ▶ розрахунки за експортно-імпортними операціями проводяться у строк до 180 календарних днів;
- ▶ прискорена амортизація основних фондів.

24. Співробітництво з крупними комплексами не може привести до появи так званих проривних інновацій, тому що в появі таких інновацій великі підприємства не зацікавлені, бо в цьому випадку їм прийдеться повністю змінювати свій бізнес. Як наслідок, для того, щоб в країні з'являлись проривні інновації, необхідно створювати технопарки нового виду, націлені на генерацію безлічі невеликих інноваційних компаній. Але для цього необхідно докорінно змінювати підходи до державної підтримки інноваційної діяльності: від податкових пільг перейти до державних інвестицій в малі інноваційні підприємства.

25. В Україні технопарки старої моделі можуть існувати, але тільки для окремих проєктів. Ці проєкти повинен вибирати уряд для вирішення важливих державних завдань. Саме тому їм повинні надавати податкові й митні пільги. Природно, що з держбюджету можна фінансувати тільки надзвичайно важливі проєкти національного масштабу (наприклад, створення літака). В той же час, сумарні обсяги інноваційної діяльності за рахунок виконання таких проєктів будуть не більше 10 відсотків. Показово, що в країнах з розвинутою економікою найбільші обсяги прибутку дають інноваційні проєкти, що відносяться до так званої масової інноваційної діяльності. А це вже потребує впровадження інших механізмів розвитку інноваційної активності, ніж технопарк (наприклад – наукові парки, науково-технічні центри, бізнес-інкубатори тощо).

26. Податкові пільги технопаркам є далеко не єдиним і точно не самим ефективним механізмом підтримки інноваційної діяльності. Звільнення від мита є більш близьким до реалій стимулом, однак він працює тоді, коли у взаємовідносинах суб'єктів господарювання і держави царює атмосфера довіри, презумпції невинності, взаємної поваги. Саме система законодавчої влади, яка обумовлює перетворення знань у товар, дає можливість трансформувати права власності на цей товар, купувати чи продавати його на ринку, а зовсім не звільнення від ПДВ в процесі створення цього товару.

27. Технопарки – не панацея, а лише перший крок на шляху до інновацій. Країні потрібен потік інновацій на всіх рівнях: області, району, сіл, щоб тут організувати робочі місця. Необхідно ввести комплекс законів з управління інноваційною діяльністю і ув'язати їх з іншими діючими в Україні законодавчими актами: на прибуток, про бюджет тощо. Україні потрібен те тільки свій Кримінальний, Гражданський або Господарчий кодекс, але й свій Інноваційний кодекс, де б усі питання законодавчого забезпечення, регулювання і роботи були вирішені в комплексі.

28. Необхідні кардинальні заходи зі зміни логіки підтримки науки, а саме у відділенні науки від держави:

- ▶ держава в лиці усіх її інституцій – КМУ, СНБО, Верховної Ради, місцевих адміністрацій – повинна зробити три речі: а) сформулювати пріоритети; б) створити розумні правила гри; в) виділити ресурси під держзамовлення. Все інше – справа самих вчених;
- ▶ Національний науковий фонд повинен стати закладом, який розробляє основи державної політики в галузі науки і технологій, інтеграції наукових досліджень в освітній процес. Ця структура повинна мати у своєму розпорядженні достатні ресурси (не менше третини від обсягів асигнувань на науку), експертну базу, широкі міжнародні зв'язки, щоб реалізовувати цю політику за кількома загальнонаціональними напрямками (все інше зроблять університети);
- ▶ на чолі цієї структури повинна стояти Національна наукова рада з визнаних у світі українських вчених, представників влади і бізнесу, яка і буде відповідати за реалізацію стратегічних пріоритетів. Голова фонду повинен виконувати функції радника Президента України з питань науки і технологій та мати широкі повноваження для прямого внесення голові держави пропозицій у цій сфері.

29. Фінансування науки розпорошено по безлічі відомств... Повинна бути єдина логіка підтримки науки і єдине розуміння, що потрібно робити в першу чергу. Ні наука, ні культура, ні медицина, ні освіта не повинні залежати від того, хто керує країною.

30. Без активної регулюючої ролі держави не може бути ефективною, соціально орієнтованою ринковою економікою. Немає жодної країни з високорозвинутою економікою, де держава відсторонилася б від регулювання і стимулювання ключових соціально-економічних, зокрема інноваційних, процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Технологічні парки: світовий та український досвід. – 2-е вид., виправл. та доп. / Під редакцією Д. В. Табачника. – К.: ТП ІЕЗ, 2004. – 48 с.
2. Шляхи інноваційного розвитку України / Д. В. Табачник, В. Г. Кремень, А. М. Гуржій, М. Ф. Гончаренко, В. О. Гусев, О. А. Мазур. – К.: «Людопринт», 2004. – 544 с.
3. Соловьев В. П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций). – К.: Феникс, 2004. – С. 241 – 308.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. д-ра екон. наук, проф. Л. Федулової. – К.: «Основа», 2005. – С. 413 – 466.
5. Мазур А. А., Гагауз И. Б. Современные инновационные структуры: Монография. – Х.: СПД Либуркина Л. М., 2005. – 348 с.
6. Йохна М., Стадник В. Економіка і організація інноваційної діяльності: Навчальний посібник. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.
7. Геєць В., Семіноженко В. Інноваційні перспективи України: Монографія. – Х.: Константа, 2006. – 272 с.
8. Україна у вимірі економіки знань / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К.: «Основа», 2006. – 592 с.
9. Чухно А. А. Твори : у 3 т. / Т.2: Інформаційна постіндустріальна економіка: теорія і практика / НАН України, Київ. нац. ун-т ім. Т.Г.Шевченка, Наук.- дослід. фін. ін-т при М-ві фін. України. – К., 2007. – 712 с.
10. Матюшенко І. Ю. Розвиток інноваційної інфраструктури України: перспективи для Харківської області / Економіка розвитку. – № 4 (36). – Х.: ХНЕУ, 2005. – С. 93 – 97.
11. Организация и развитие научно-технологических парков в системе высшей школы. Заруб. опыт. Вып.4: Сер. Науч.- технолог. парки и инновац. бизнес – центры / В. Е. Шукшунов (отв. ред) и др. Тверь: Изд-во Твер. ун-та, 1993. – 108 с.
12. Створення та функціонування технопарків / Український фонд підтримки підприємництва. – К.: УФПП,
13. Технологічні парки України: стан та проблеми / Інтернет-ресурс: <http://www.tp.paton.kiev.ua/about/publis/tpukrword.doc>
14. Благоднавін М. Вместо АЗС / Эксперт, № 28, 20.07.09. – С. 18 – 21.
15. Стеблова А. Троицкий технопарк представил в Силиконовой долине российские инновационные компании / «Зеркало недели», № 50, 24.12.05. – С.14.
16. Иванов А., Саливон С., Каменев Р., Беленюк Л. Технопрожиратели / Бизнес, № 8, 20.02.06.

17. Рожен А. Научный парк, или как украинскому ученому стать миллионером / Зеркало недели, №25, 30.06.2007.
18. Шевченко И. Отсутствие технопарков порождает скрытую коммерцию / Зеркало недели, №5, 10.02.2007.
19. Соловьев В. П. Конкуренция в условиях инновационной модели развития экономики / Под науч. ред. до-ра экон. наук Б. А. Малицкого. – К.: Фенікс, 2006 – 165 с.
20. Компанієць О. Шаг вперед, два шага назад.../ Дзеркало неділі, № 50, 24.12.05. – С. 11.
21. Кизим М. О., Матюшенко І. Ю. Індустріальні парки як ринковий механізм трансформації територіально-виробничих комплексів на прикладі країн СНД, Близького Сходу та України / Інновації: проблеми науки та практики: Монографія. – Х.: ФОП Лібуркіна Л. М.; ВД «ІНЖЕК», 2009. – 196 с.
22. www.mon.gov.ua/science/innovation/analiz2008_2009.doc
23. Рожен А. Технопарки НАН України: видатні досягнення і системна криза / Дзеркало тижня, №45, 29.11.2008. – С. 13.
24. Рожен А. Нужно взять веник и мести, мести, мести... / Зеркало недели, №9, 11.03.06. – С.15.
25. Ехануров Ю. Война на два фронта / Зеркало недели, №50, 24.12.05. – С. 5.
26. Рожен А. За что профессор Пинзеник ненавидит науку / Зеркало недели, №50, 24.12.05. – С. 14.
27. Соловьев В. О некоторых противоречиях в системе законодательного обеспечения развития инновационных структур в Украине / Сошли ли технопарки с верного курса? Зеркало недели, № 27, 16.07.05.
28. Соловьев В. Виктор Михайлович противоречит сам себе / Зеркало недели, № 12, 01.04.06. – С.14.
29. Семиноженко В. «С инновационными приоритетами у нас сегодня ужасная ситуация / Бизнес, № 8, 20.02.06. – С.40 – 41.
30. Корсунский С. Изделие № 2 инновационно по сути, господин Пинзеник / Зеркало недели, № 12, 01.04.2006. – С.14.
31. Рожен А. Смутно мерцающий свет технопарков / Зеркало недели, № 27, 15.07.06. – С.13.
32. Иванов А., Саливон С., Каменев Р., Беленюк Л. Технопрожиратели / Бизнес, № 8, 20.02.06. – С. 34 – 39.
33. Яценко Н. Задний ход. «Антикризисная коалиция» инициирует возрождение свободно-экономических зон и технопарков / Зеркало недели, № 29, 29.08.06.